these: 95 finds are associated with Vegeriai cemetery (Figs. 7, 8), and 6 with Vegeriai II cemetery; 63 finds were collected in the E part of the village (Fig. 10), and 1 in the village centre. The original locations of the remaining 5 finds are unknown. The finds from Vegeriai and Vegeriai II cemeteries confirm the archaeological evidence for the use of these burial sites in the 8th–13th centuries, whereas the 16th–20th-century finds come from the old town of Vegeriai. More extensive archaeological research is needed to determine the contexts of the finds from the second half of the 1st–3rd centuries, 5th–7th centuries, and 14th–15th centuries (Fig. 9).

Dovilas Petrulis

Staurylų kapinynas

2022 m. Staurylų kapinyno (UK 4291) teritorijoje (Telšių r., Tryškių sen.) atlikti žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai (1 pav.). Anksčiau kapinynas netyrinėtas. 2020 m. vasario 4 d. ir kovo 15 d. KPC siūlymu buvo nutarta nustatyti kapinyno vertingųjų savybių išlikimo laipsnį, patikslinti teritoriją. Dėl šios priežasties KPD inicijavo atlikti šio saugomo objekto žvalgomuosius tyrimus ir žvalgymus. Rasti radiniai perduoti į ŽMA.

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – 2022 m. žvalgomųjų tyrimų vietos; 2 – 2022 m. žvalgymų teritorija; 3 – saugomos teritorijos ribos; 4 – žvalgymų metu rasti IV–XIII a. radiniai; 5 – žvalgymų metu rasti XIII–XX a. radiniai; 6 – ištirti kapai. D. Petrulio brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – 2022 excavation area; 2 – 2022 field survey area; 3 – boundary of the protected area; 4 – finds dated to the 4th–13th centuries; 5 – finds dated to the 13th–20th centuries; 6 – excavated graves.

2 pav. Žvalgymai kapinyno teritorijoje iš P. D. Petrulio nuotr.

Fig. 2. Excavation in the cemetery area, viewed from the S.

3 pav. Žvalgymų metu rasti radiniai: 1 – įmovinis kirvis; 2 – vedega; 3–5 – juostinės apyrankės; 6 – antsmilkinio fragmentas; 7 – lankinė segė; 8 – segės buoželė; 9 – antkaklės fragmentas; 10 – žąslų laikiklis; 11 – juostinės apyrankės fragmentas; 12 – žvangutis; 13–14 – sagtys. D. Petrulio nuotr.

Fig. 3. Finds recovered during the exploratory excavation: 1 – socketed axe; 2 – adze; 3–5 – band-type bracelets; 6 – temple ornament fragment; 7 – crossbow brooch; 8 – knob of a brooch; 9 – neck-ring fragment; 10 – bridle bit holder; 11 – fragment of a band-type bracelet; 12 – jingle bell; 13–14 – buckles.

Kapinynas yra kairiajame Tryškio upelio krante, ariamo lauko dalyje. 1935 m. rugsėjo 5 d. „Lietuvos žiniose“ rašoma apie kapinyno aplinkoje rastus radinius. „Valstybės archeologijos k-jos suorganizuotų bendradarbių rūpesčiu rastos vertingesnės mūsų praeities senienos, kuri jas perduos V. D. (Vytauto Didžiojo karo muziejus). Dvi žalvarinės apyrankės ir geležinio durtuvo galas, rasti Prano Statkaus laukuose, Staurylių km., Tryškių v., dirbant žemę. Dovanojo Pranas Statkus per bendradarbį A. Šimkų“ (V. D. Muziejus gauna vis daugiau eksponatų, *Lietuvos žinios*, 1935 09 05, Nr. 202 (4885), p. 7). 1986 m. kapinyno vietą MMT žvalgomajai ekspedicijai (G. Zabiela) parodė Tryškių miestelio gyventojas Bronius Statkus. Kapinynas buvo jo tėvo Prano Statkaus žemėje. 1986 m. duomenimis kapinynas užėmė apie 70 m skersmens ir iki 1 m aukščio dirbamą kalvelę. Ekspedicijos metu ji dirvonavo. B. Statkaus pasa-

kojimu, toje vietoje buvo kasami bulviarūsiai. Juos kasant aplink rasdavo įvairių dirbinių: „žalvarinių grandinių, iešmų (turima mintyje ietigalius) maždaug 2 pirštų platumo, apyrankių, žmonių kaulų“ (*LIIR*, f. 1, b. 1375, p. 265–266).

Prieš kasant perkasas, visoje kapinyno teritorijoje sukultivuoto ir apsėto lauko paviršiuje MINK atliko žvalgymus su metalų detektoriais (2 pav.). Be apie 1 kg XX a. daiktų surinkta ir archeologinių dirbinių (iš viso 31), kurie suskirstyti į grupes. Žvalgymų metu rasti radiniai pagal tipologiją ir paplitimo laikotarpį apima IV–IX, IX–XIII ir XIII–XVI a. Vieną radinių grupę sudarė IV–IX a. metaliniai dirbiniai, įkapės iš kapų ar dirbiniai priskiriami geležies amžiui (3 pav.). Rasti 2 geležiniai darbo įrankiai: geležinis įmovinis, masyvus kirvis ir geležinė įmovinė vedega. Pastarasis įrankis galėjo būti naudojamas darbui, kaip kaltas bičių drevėms iškalti, mediniams indams daryti. Didžiąją dalį rastų radinių sudarė papuošalai ir jų dalys. Ariamame dirvožemyje rasti 6 juostinių žalvarinių apyrankių fragmentai, 2 antsmilkiniai, lankinė segė, smulkių papuošalų fragmentų: apyrankės dalis, buoželė, įvija, vytinės antkaklės fragmentas. Kitą radinių grupę sudarė IX–XVI a. metaliniai dirbiniai: žąslų laikiklis, pentino fragmentas, žvangučio fragmentas, 2 geležinės sagtys, 2 fragmentiškai išlikusių peilių geležtės. Žvalgytame lauke rasta kaltinių vinių, dalis jų – pasagvinės, naudotos kaustant arklius ir tvirtinant pasagas. Didžioji radinių dalis – 20 vienetų – rasti žvalgytos teritorijos PR dalyje, arčiau saugomos teritorijos P ribos arba šalia jos. Jie užfiksuoti vienoje sankaupoje (vidutiniškai 1,5–12 m atstumu vienas nuo kito). Nustatyta, kad radiniai žvalgyto lauko Š pusėje išsisklaidę retėjančia tvarka, vadinasi, jie ir jų paplitimas buvo pagrindinis motyvas ir įrodymas suardyto kapinyno vietai lokalizuoti. Galima daryti prielaidą, kad šioje teritorijoje buvo laidota skirtingais periodais. Žvalgymų metu iššvalgytas 8900 m^2 plotas.

Potencialioje spėjamo kapinyno vietoje buvo tiriama 5x2 m dydžio perkasomis – iš viso 9 bendro 92,5 m^2 ploto. Jos išdėliotos atsižvelgiant į LiDAR duomenis ir žvalgymų metalo ieškikliu surastų radinių vietas. **Perkasos 9** paviršiuje, iki 34 cm gylio, fiksuotas suartas dirvožemis. Jos centre 35–40 cm gylyje po armeniu išryškėjo priesmėlio su juodžemio intarpais 218x70 cm dydžio kapo kontūras. Stipriai suardytas žmogaus *kapas 1* aptiktas 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus (H_{abs} 123,47 m) (4 pav.). Griaučių būklė prasta, didžioji dalis kaulų neišliko, likę kaulai suirę ir stipriai pažeisti vykdant ūkinę veiklą (ariamas dirvožemis). Fiksuoti išlikę apatinių galūnių kaulai: kairės kojos šlaunikaulis, dešinysis ir kairysis blauzdikauliai (fragmentai) ir dar keli pavieniai kaulai (fragmentai). Remiantis kapo kontūro dydžiu ir kaulų padėtimi perkasoje, nustatytas apytikslis griaučių ilgis – 165–175 cm (±20 cm). Kapas orientuotas PR–ŠV kryptimi, galvos kryptis į PR, 154°. Remiantis antropologinių tyrimų atskaitos duomenimis, nustatyta mirusiojo

4 pav. Perkasa 9, atidengtas kapas 1 iš Š. D. Petrulio nuotr.
Fig. 4. Grave 1 in Trench 9, viewed from the N.

lytis – tikėtina, kad tai per 30 m. vyras. Kape 1 rastos 3 įkapės. 15 cm atstumu į R pusę nuo kairiojo blauzdikaulio rastas geležinis įmovinis kirvis, paguldytas ašmenimis į viršų, įmova žemyn. 10 cm atstumu į Š nuo kirvio gulėjo 10x8x8 cm dydžio akmuo. 65 cm atstumu į PR nuo kairiojo šlaunikaulio rastas ilgas ietigalis profiliuota plunksna, ištęstos rombo formos. Ietigalis paguldytas horizontaliai ir jo smaigalys orientuotas į PV pusę 250° (5 pav.). Po juo, žemiau, 4 cm atstumu, rastas trumpas įmovinis ietigalis karklo pavidalo formos plunksna. Jo smaigalys orientuotas į P pusę. Šio kapo įkapės datuotos IV–V a. Šį kapą būtų galima priskirti vėlyvajam romėniškajam ir ankstyvajam tautų kraustymosi laikotarpiams.

Ties perkasos PR dalimi, išplatinus perkasos kraštą, 50 cm atstumu į PR nuo kapo 1, 65 cm gylyje (H_{abs} 123,35 m), atidengta *laužavietė 5* (6 pav.). Jos dydis – 112x84 cm. Paviršiuje ir laužavietės vidinėje dalyje rasta smulkių lauko akmenukų, pažeistų ugnies (9x5x3, 6x5x3 cm), atidengtas rudo atspalvio priesmėlis su degėsių intarpais. Preparuojant laužavietės turinį, 65–75 cm gylyje rasta lipdytinės keramikos puodo su stambaus granito priemaiša šukių – viso 27 vienetai (7 pav.). Jas sudarė šoninių sienelių, pakraštėlio ir dugno šukės. Jų išorė neornamentuota, paviršius grublėtas. Dalis šukių aprūkusios. Rasta sudegusios medžio anglies liekanų. Surinktų medžio angliukų AMS

5 pav. Kape 1 rasti 2 IV–V a. imoviniai ietigaliai in situ. D. Petrulio nuotr.

Fig. 5. Socketed spearheads in situ in Grave 1, dated to the 4th–5th centuries.

6 pav. Perkasa 9, laužavietės 5 paviršius iš V. D. Petrulio nuotr.

Fig. 6. Top-down view of Firepit 5 in Trench 9, from the W.

7 pav. Radiniai iš laužavietės 5: lipdytinės keramikos puodo grublėtu paviršiumi su stambaus granito priemaiša šukės. D. Petrulio nuotr.

Fig. 7. Finds from the Firepit 5: sherds of a hand-thrown rusticated pottery vessel with coarse granite inclusions.

^{14}C data – 346–381 m. (1752±27 BP) (FTMC–AC65–1). Surinktos žemės iš laužavietės ir jos aplinkos archeobotaninės medžiagos tyrimams. Fiksuojant R pjūvį nustatytas iki 34 cm storio tamsiai pilkų žemių degėsingas sluoksnis su smulkiais lauko akmenukais. Bendras perkasos kultūrinio sluoksnio storis – 30–34 cm, jo chronologija apėmė IV–V a. Perkasoje įžemis – neperkasto smėlio ir žvyro sluoksnis fiksuotas nuo 65–115 cm.

Kitose perkasose buvo 14 cm storio XX a. pradžios–vidurio (perkasa 1) ar 101 cm storio XIX–XX a. sodybvietės kultūrinis sluoksnis su 2 ūkinėmis duobėmis (perkasa 8), iki 33 cm storio XX a. suarto dirvožemio sluoksnis (perkasos 2–4, 6, 7). Perkasoje 5 30 cm gylyje aptikta laužavietės 2 vieta. Iš jos paimtuose žemių mėginiuose rasta augalų makroliekanų, iš jų išsiskyrė sėjamų rugių, javo ir paprasto miežio grūdai. Laužavietė pagal rugio grūdo tyrimų duomenis datuota 1525–1671 m. (379±28 BP) (FTMC–JT77–1). Kadangi nebuvo rasta įkapių iš kapų ar žmonių kaulų, šios laužavietės su kapinynu nereikėtų sieti.

Žvalgymų metu rasti radiniai ir jų paplitimas buvo pagrindinis motyvas ir įrodymas suardyto kapinyno vietai lokalizuoti. Žvalgymų metu dirvožemyje rasta 31 IV–XX a. metalinis dirbinys: kirvis, geležinė vedega, peilių fragmentai, papuošalai ir jų fragmentai, žirgo aprangos detalės, vinys, kryželis ir kt. Didžioji dalis šių radinių – įkapės iš kapų. Nustatyta, kad radiniai žvalgyto lauko Š pusėje išsisklaidę retėjančia tvarka, ties Š teritorijos dalimi jų beveik neužfiksuota. Šio lauko P dalyje, ties kalvelės vieta, buvo įrengtas kapinynas. Pagal rastus radinius kapinyną reikia datuoti nuo IV a. Perkasos, kurios buvo tirtos į Š nuo kalvelės, kultūrinis sluoksnis neužfiksuotas. Perkasoje 9 ištirtas stipriai suardytas žmogaus kapas 1, jame rastos įkapės: įmovinis kirvis, 2 ietigaliai.

Pagal rastų radinių išsidėstymą tikslinga išplėsti apsaugos zonos ribas kapinyno PR teritorijos dalyje, apie 45 m ŠR–PV ir 40 m ŠV–PR kryptimis, tą teritoriją apima iki 1,5 m aukščio kalvos pakilimas. Tai vieta, kurioje buvo rasti archeologinę vertę turintys radiniai ir atidengtas kapas. Teritorijoje (45x40 m), esančioje į PR pusę, už dabartinio senkapio ribų, tikslinga atlikti platesnės apimties archeologinius tyrimus.

Staurylai Cemetery

In 2022, the exploratory excavation (Figs. 1, 2) of Staurylai cemetery (western Lithuania, Telšiai district) yielded 31 metal artefacts dating from the 4th to the 20th centuries: an axe; an iron adze; knife fragments; jewellery and fragments thereof; parts of horse clothing; nails; a crucifix; etc. (Fig. 3). Most of these finds were grave goods. In Trench 9, a heavily disturbed inhumation was excavated (Figs. 4, 5). At a depth of 45 cm, the poorly preserved skeletal remains of a male over 30 years old were found. The grave contained three 4th–5th-century grave goods: a socketed axe and two spearheads. Firepit 5, dated to the 4th century by means of ^{14}C, contained wood charcoal and sherds of a hand-thrown pottery vessel with coarse granite inclusions (Figs. 6, 7). The total area excavated in 2022 was 92.5 m^2.